

Asia: VN/11304/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi vuoden 2026 tuloveroasteikosta sekä tuloverolain ja verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SOSTE kiittää mahdollisuudesta lausua valtionvarainministeriön laatimasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi vuoden 2026 tuloveroasteikosta sekä tuloverolain ja verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta. Kohdistamme lausuntomme yksinomaan lahjoitusvähennyistä koskeviin säännöksiin ehdotettuihin tuloverolain muutoksiin.

Lahjoitusvähennyksen laajentamisen tavoitteena on kannustaa yksityishenkilöitä ja yhteisöjä lisäämään lahjoituksia ja näin tehostaa järjestöjen mahdollisuuksia hankkia lisää yksityistä rahoitusta.

SOSTE pitää tavoitetta erittäin kannatettavana. Suomen hallitus on leikannut kansalaisjärjestöille terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen myönnettävien valtionavustusten vuosittaista määrää yli kolmanneksella, yli 140 miljoonalla eurolla, hallituskauden loppuun mennessä. Karkeastikin arvioituna tämä tarkoittaa vähintään 2000 henkilötyövuoden menetystä toimialalta, jonka tarkoituksena on pyrkiä varmistamaan se, että ihmisten perusoikeudet, kuten oikeus riittävään hoivaan ja huolenpitoon, perustoimeentuloon ja ihmisarvoisen elämän edellyttämään turvaan sekä oikeus osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon, toteutuisivat.

SOSTE korostaa:

- Lahjoitusvähennyksen laajennus sulkee ulkopuolelle valtaosan sosiaali- ja terveysjärjestöistä. SOSTE pitää tätä epäoikeudenmukaisena.
- Riski järjestöjen epäyhdenvertaiselle kohtelemiselle Verohallinnossa on mahdollista, jos lahjoitusvähennykseen oikeuttavat tarkoitukset jätetään lainsäädäntöön näin tulkinnanvaraisiksi.
- Lahjansaajien velvollisuudesta identifioida ja ilmoittaa Verohallinnolle lahjanantajien tiedot on luovuttava. Esitys lisää kohtuuttomasti hallinnollista taakkaa.

Lahjoitusvähennyksen laajennus sulkee ulkopuolelle valtaosan sosiaali- ja terveysjärjestöistä

Järjestäytynyt kansalaisyhteiskunta on keskeinen ja välttämätön osa demokraattisen yhteiskunnan ja oikeusvaltion ylläpitämisessä. Suhteessa siihen vahinkoon, jonka hallituksen kansalaisjärjestöjen valtionavustuksiin kohdistamat leikkaukset ovat suomalaiselle oikeusvaltiolle aiheuttaneet, esitetyt toimenpiteet järjestöjen yksityisrahoituksen lisäämiseksi ovat täysin riittämättömiä.

Nyt esitetystä lahjoitusvähennyksen laajentamisesta valtaosa sosiaali- ja terveysalalla toimivista järjestöistä on suljettu sen järjestöjoukon ulkopuolelle, jolle tehdyistä lahjoituksista lahjoitusvähennys olisi mahdollinen.

Vähennyskelpoisia olisivat vain rahalahjoitukset, jotka on tehty tiedettä, taidetta, suomalaisen kulttuuriperinnön säilyttämistä, nuorisotyötä tai -toimintaa, liikuntaa, urheilua tai lasten asemaa tukevaan tai edistävään tarkoitukseen 57 a §:ssä tarkoitettulle Verohallinnon nimeämälle yhdistykselle tai säätiölle.

Ehdotetun 57 a §:n mukaan lahjoituksen saavalla yhdistyksellä tai säätiöllä tulisi olla rahankeräyslupa. Lisäksi sillä tulisi olla vähintään yksi tilintarkastuslaissa tarkoitettu tilintarkastaja. Yhteisön tulisi myös sitoutua vuosittain raportoimaan Verohallinnolle kaikista saamistaan lahjoituksista, niiden antajista ja siitä, mihin tarkoitukseen lahjoitus on käytetty sekä toimittamaan vuosittain Verohallinnolle viimeksi päättyneen toimintavuoden toimintakertomuksen, tuloslaskelman ja taseen.

Ehdotetuissa TVL 57 ja 127 §:issä luetellut tarkoitukset, joihin myönnettyihin lahjoituksiin lahjoitusvähennys kohdistuisi perustuvat edelleen pitkälti vuoden 2024 kehysriihikirjaukseen, eikä rajaukselle ole esitetty mitään perusteltuja syitä. Tosin kehysriihikirjauksen perusteella hallituksen alkuperäisenä tarkoituksena vaikutti olevan se, että oikeus verovähenteiseen lahjoitukseen määräytyisi järjestöjen toimialan mukaan. Pidämme hyvänä asiana, että tästä toimialavaatimuksesta on luovuttu esitysluonnoksessa. On tärkeää, että myös lakiesityksen perusteluihin kirjataan selkeästi se, ettei lahjansaajan sääntöjen mukainen tarkoitus tai esimerkiksi yhteisötietojärjestelmään kirjattu toimiala toimi tulkintaperusteena sille, milloin lahjoituksen katsotaan kohdistuvan ”nuorisotyötä tai -

toimintaa, liikuntaa, urheilua tai lasten asemaa tukevaan, tai edistävään tarkoitukseen”. Tällöin esimerkiksi niin varhaisnuorisojärjestön, liikuntajärjestön kuin sote-järjestön järjestämä lasten liikunnallinen kesäleiri tulisi vähennysmenettelyn piiriin.

Lahjoitusvähennykseen oikeuttavia lahjoitustarkoituksia on muutenkin laajennettava esitetystä. Lienee mahdotonta keksiä hyväksyttäviä perusteluja sille, miksi esimerkiksi liikuntaa tai nuorisotyötä edistävään tarkoitukseen tehdyt lahjoitukset oikeuttavat lahjoitusvähennykseen, mutta esimerkiksi ikäihmisten, mielenterveyskuntoutujien tai vakavasti sairaiden parissa tehtävä järjestötyö ei olisi lahjoitusvähennyksen arvoista työtä. Ilmeisesti tämän perustelemisen mahdottomuuden vuoksi hallitus ja ministeriö ovatkin päättäneet jättää asian täysin vaille perusteluja.

Esitys jättää liiaksi Verohallinnon virkailijoiden harkinnan varaan sen, millaisten toimintojen katsotaan palvelevan esimerkiksi lasten asemaa tukevaa tai edistävää tarkoitusta. Esimerkiksi mielenterveys- ja päihdetyössä, vanhustyössä ja vakavasti sairaiden parissa tehtävässä järjestötyössä työn kohderyhmään kuuluvat ihmiset ovat lähes poikkeuksetta jonkun lapsen vanhempia, isovanhempia tai muita läheisiä, tai ihmisiä, joista myöhemmin elämässään tulee sellaisia. Siksi heidän terveytensä ja hyvinvointinsa edistäminen myös lähes aina on lasten asemaa tukevaa ja edistävää työtä. Lisäksi esimerkiksi monilla potilas- ja kansanterveysjärjestöillä on lapsiin ja heidän läheisiin liittyvää tukea tarjolla, vaikka eivät suoranaisesti ”lapsijärjestöjä” olekaan.

Järjestöjen epäyhdenvertainen kohtelu mahdollista Verohallinnon päätöksenteossa

Vakava huolenaiheemme on se, että jos lahjoitusvähennykseen oikeuttavat tarkoitukset jätetään lainsäädäntöön näin tulkinnanvaraisiksi, järjestöjä tullaan kohtelemaan myös Verohallinnon päätöksenteossa epäyhdenvertaisesti. Nimeämispäätöksen saaminen saattaa silloin riippua siitä, millä tavalla järjestö on toimintansa ja sen tarkoitukset hakemukseen muotoillut ja kuka Verohallinnon virkahenkilö asiaa käsittelee.

Lahjansaajajoukon määrittelemiseksi tavalla, joka kohtelisi järjestöjä yhdenvertaisesti, ja tavalla, joka ennaltaehkäisisi viranomaisen erilaisia tulkintoja, on Vastuullinen lahjoittaminen Vala ry yhdessä muiden järjestöjen kanssa antanut ministeriölle selkeän ehdotuksen. Siinä lahjoitusvähennykseen oikeuttavien lahjoitusten saajajoukko laajennettaisiin kaikkiin yhdistyksiin ja säätiöihin, joilla on rahankeräyslain mukainen rahankeräyslupa.

Tämän vaihtoehdon poissulkemista on ehdotuksessa perusteltu vain sillä, että saajajoukko muodostuisi laajaksi. Esityksen mukaan vuonna 2022 rahankeräyslupa oli 1314 järjestöllä.

SOSTE pitää ristiriitaisena sitä, että lakiesityksessä, jonka kerrottuna tavoitteena on kannustaa yksityishenkilöitä ja yhteisöjä lisäämään lahjoituksia pidetään samalla ongelmana sitä, että mahdollisten lahjoitusten saajien joukko olisi laaja. Ylipäätään SOSTE on eri mieltä siitä, että rahankeräyslupan haltijoiden joukko olisi erityisen laaja. Esityksessä kerrotaan Suomessa olleen vuoden 2025 tammikuussa noin 108 600 järjestöä, mutta vaikuttaa siltä, että tämä luku on yhdistysrekisteriin merkittyjen yhdistysten määrä.

Rahankeräyslain haltijoihin ja ehdotettujen lahjoitusvähennyssäännöstenkin mukaiseen lahjoituksen saajajoukkoon sisältyy myös suuri määrä säätiöitä. Tältä pohjalta voi tehdä karkean arvion, jonka mukaan rahankeräyslupa on korkeintaan noin yhdellä prosentilla kaikista Suomen järjestöistä.

Käsityksemme mukaan lahjoitusvähennykseen oikeuttavien lahjoitusten saajajoukon laajentaminen kaikkiin rahankeräyslupan haltijoihin ennemmin olisi omiaan vähentämään viranomaisille aiheutuvaa valvontatyötä kuin lisäisi sitä.

Riskinä päällekkäiset valvontaprosessit ja hallinnollisen taakan kasvu

Poliisihallitus valvoo jo valmiiksi kaikkea Suomessa rahankeräyslupan nojalla tapahtuvaa rahankeräämistä, kaikkia luvanhaltijoita, ja kerää näiltä rahankeräyslain 12 §:n mukaiset vuosi-ilmoitukset.

Poliisihallituksessa, toisin kuin verohallinnossa, on myös valmiiksi kattava asiantuntemus suomalaisen yleishyödyllistä työtä tekevän kansalaisyhteiskunnan toiminnasta ja siitä, mihin järjestöt niille tehtyjä lahjoituksia käyttävät.

Siksi pidämme julkisten varojen tehokkaan käytön kannaltakin epätarkoituksenmukaisena ehdotusta, jossa Verohallintoon luotaisiin monin osin rahankeräysvalvonnan kanssa päällekkäiset valvontaprosessit. Tämä on myös täysin ristiriidassa suhteessa hallitusohjelmaan ja kansalaisjärjestöstrategiaan kirjattuihin tavoitteisiin järjestöjen hallinnollisen taakan keventämiseksi.

Joka tapauksessa, vaikka lahjoitusvähennykseen oikeuttavien lahjoitusten saajajoukko pidettäisiin ehdotetun säännöksen mukaisena, tulee ehdotetun 57 a §:n mukaisia nimeämispäätöksen kelpoisuusvaatimuksia sekä nimettyjen yhteisöjen raportointivelvollisuuksia yhdenmukaistaa suhteessa rahankeräyslupan myöntämisedellytyksiin. Rahankeräyslupien vuosi-ilmoituksen ja verottajalle säännöksen mukaan vuosittain tehtävien ilmoitusten päällekkäisyydet tulisi poistaa, ja raportoinnin tulisi olla mahdollista molemmille viranomaisille yhdellä ilmoituksella.

Esimerkiksi vaatimusta siitä, että ehdotetun TVL 57 a §:n mukaan yhteisöllä tulisi olla tilintarkastuslain mukainen tilintarkastaja, ei ole ehdotuksessa lainkaan perusteltu. Rahankeräysluvan saaminen ei edellytä tilintarkastajaa. Rahankeräysluvan haltijoiden joukossa on erittäin merkittävä osuus pieniä yhdistyksiä, joiden kohdalla tilintarkastajaa ei ole valittu, koska tilintarkastus- tai yhdistyslaki eivät sitä heiltä edellytä.

Toimintakertomusta ei tulisi vaatia lahjoitusvähennystä koskevissa säännöksissä

Ehdotetun 57 a §:n 1 momentin 4-kohdan mukaan vähennyskelpoisen lahjan saajan olisi sitouduttava myös toimittamaan Verohallinnolle vuosittainen toimintakertomus. Yhdistyslain 37 a §:n mukaan yhdistyksen tilinpäätös ja toimintakertomus on laadittava kirjanpitolain (1336/1997) mukaisesti. Kirjanpitolain 3 luvun 1 §:n mukaan tilinpäätökseen on liitettävä 1 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus, jos kirjanpitovelvollinen on:

- 1) julkinen osakeyhtiö;
- 2) sellainen osuuskunta tai yksityinen osakeyhtiö, joka ei ole mikro- tai pienyritys; tai
- 3) yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö.

Rekisteröidyillä yhdistyksillä lähes poikkeuksetta ei ole velvollisuutta laatia toimintakertomusta muun lain nojalla. Siksi toimintakertomusta ei niiltä tulisi vaatia myöskään lahjoitusvähennystä koskevissa säännöksissä.

Myös lahjansaajien velvollisuudesta identifioida ja ilmoittaa Verohallinnolle lahjanantajien tiedot tulee luopua. Tämä lisäisi merkittävästi järjestöjen hallinnollista työtä ja on myös tietosuojanäkökulmasta arveluttava järjestely, että järjestöt pakotetaan keräämään lahjoittajien henkilötiedot. Se olisi myös omiaan entisestään vähentämään ihmisten ja yhteisöjen lahjoitushalukkuutta.

Lahjoitusvähennyksiin kohdistetun verovalvonnan tulee kohdistua pääasiassa lahjoituksenantajien veroilmoituksiin.

Metsätähti Patrik
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry